

Sexuell exploatering av barn och ungdomar - vad vet de som möter barnen?

En inventering av kunskaps- och resursbehov

STIFTELSEN
Allmänna Barnhuset

Sexuell exploatering av barn och ungdomar - vad vet de som möter barnen?

En inventering av kunskaps- och resursbehov

STIFTELSEN
Allmänna Barnhuset

Sexuell exploatering av barn och ungdomar
- vad vet de som möter barnen?
En inventering av kunskaps- och resursbehov
© Stiftelsen Allmänna Barnhuset
Tryck: Edita Västra Aros, 2008.
Omslagsillustration: Rebecca Prytz

Förord

Sexuell exploatering av barn såsom barnprostitution, barnpornografi och handel med barn är problem som under senare år uppmärksamrats allt mer. Utvecklingen av Internet och teknik kopplad till mobiltelefoner och digitalkameror har medfört fantastiska möjligheter för vår kommunikation med varandra men öppnar tyvärr också nya arenor för övergrepp, mobbning och kränkningar av barn och ungdomar.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset fick av Socialdepartementet uppdraget att föra ut kunskap om sexuell exploatering av barn i Sverige utifrån betänkandet SOU 2004:71. Detta genomfördes dels genom att sammanfatta den kunskap som kom fram i utredningen i en fristående skrift *Sexuell exploatering av barn i Sverige* (2006), dels genom att anordna fyra konferenser under 2005 med namnet Sexuell exploatering av barn i Sverige. Vid konferenserna framkom att det finns ett stort behov av kunskap om sexuell exploatering av barn i Sverige. Deltagarna efterlyste bland annat mer kunskap om hur man konkret arbetar med dessa frågor och vilka signaler som man ska reagera på.

Eftersom kunskap och erfarenhet av att arbeta med barn som är offer för sexuell exploatering ser olika ut i landet föreslog Barnhuset i sin rapport till Socialdepartementet att länsstyrelserna skulle erbjudas stöd i planering av regionala utbildningsdagar för att stimulera till regionalt nätverksarbete och se behovet av kunskapsspridning.

På eget initiativ inledde Barnhuset våren 2007 en serie seminarier ute i landet om sexuell exploatering av barn och ungdomar i samarbete med länsstyrelserna. Mellan april 2007 och april 2008 hölls nio seminarier med deltagare från 14 län från Blekinge i söder till Västerbotten i norr. Föreliggande rapport är en dokumentation som gjordes under seminarierna av vilken kunskap och vilket resursbehov som finns när det gäller sexuellt exploaterade barn och ungdomar.

Materialinsamlingen har genomförts av Åsa Lundström Mattsson, Barnhuset och Ingrid Åkerman. Klara Johansson dokumenterade seminarierna och har i samarbete med Barnhuset utformat rapporten.

När regeringen i december 2007 beslutade om en uppdatering av den nationella handlingsplanen mot sexuell exploatering av barn fick Barnhuset medel under 2008 för kunskapsspridande insatser om sexuell exploatering av barn. Som ett underlag för fortsatt kunskapsspridning ger Barnhuset ut denna rapport.

För Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Bodil Långberg

Åsa Lundström Mattsson

Innehåll

■	INLEDNING	8
	Metod	8
■	VAR OCH HUR UPPMÄRKSAMMAS SEXUELL EXPLOATERING?	10
	De som redan har god insikt i problemet	10
	De som börjat inse hur lite de vet	10
	Hur har seminariedeltagarna kommit i kontakt med exploaterade barn och ungdomar?	11
	De olika problembilderna	12
	Ungdomar med trasig bakgrund och riskbeteende	12
	Internet och annan informationsteknologi	13
	Inom familjen	14
	Trafficking och ensamkommande flyktingbarn	15
	Pojkar som är offer eller unga förövare	15
	Specifika regionala problem	15
■	BEHOV AV RESURSER OCH KUNSKAP	16
	Att få upp problemet på agendan	16
	Mer kunskap om den nya informationsteknologin	16
	Våga se, våga fråga – men vad gör man med svaren?	16
	Hur ska man få kunskap - Vad är bra verktyg?	17
	Lagstiftning	18
	Barnperspektiv och barnets behov i centrum	18
	Behov och resurser i de olika verksamheterna	18
	Socialtjänst	18
	Barn- och ungdomspsykiatri	19
	Polis	19
	Skola	20
	Ungdomsmottagning	21
	Länsstyrelser	21
	Övriga verksamheter	21
	Samverkan	22
	Barnahus	23
	Från regional erfarenhet till nationell kompetenshöjning	23
■	SAMMANFATTNING	24
■	SLUTSATSER OCH ANALYS	26
■	BILAGA 1.	28
■	BILAGA 2.	29

INLEDNING

Enligt den definition som används av Socialdepartementet i SOU 2004:71¹ innefattar sexuell exploatering av barn ”handel med barn, barnprostitution/sexuell exploatering mot ersättning och barnpornografi”. Med *barn* avses alla personer under 18 år. Det var dessa tre ämnesområden som behandlades under de nio seminarier som Barnhuset arrangerade i samarbete med länsstyrelsen 2007-2008.

Till seminarierna inbjöds personal som ute i länen och kommunerna i sitt dagliga arbete kommer i kontakt med ungdomar eller har ansvar för ungdomsfrågor, vid socialtjänst, ungdomsmottagning, polis, barn- och ungdomspsykiatri, skolhälsovård, länsstyrelsernas tillsynsenhet och frivilligorganisationer.

Seminarierna hade ett tredelat syfte:

... att sprida kunskap

I detta ingick både att beskriva och förklara problemet men också att väcka insikt om att sexuell exploatering av barn förekommer. Dessutom var avsikten att visa på vägar till att söka mer kunskap och uppmuntra till att bjuda in föreläsare och organisera studiedagar.

... att främja kontakter

De instanser som arbetar med barn och ungdomar har inte alltid självklara vägar för kontakt och informationsöverföring. Seminarierna var ett tillfälle för kontakt och diskussion mellan olika verksamheter samt mellan kommuner och län som ligger grannar.

... att göra en behovs- och kunskapsinventering

En uttalad del av uppdraget bestod i att göra en inventering av de professionella nyckelpersonernas kunskap och önskemål: Om och hur de uppmärksammar sexuell exploatering av barn och hur deras kunskap och behov av resurser och metodutveckling ser ut.

Seminarierna inleddes med en förmiddag med föreläsningar som tog upp sexuell exploatering av barn, både på ett generellt plan och med konkreta exempel och fallstudier. Dessutom ingick en föreläsning med specifik kunskap om barn som offer för människohandel för sexuella ändamål samt en föreläsning om barn som blir offer för sexuell exploatering via Internet och annan modern informationsteknologi.²

Den andra delen av dagen gjordes en inventering av de professionella nyckelpersonernas kunskap och önskemål. Det är detta sista syfte som har resulterat i denna rapport. Rapporten är en kort sammanställning av de ämnen som diskuterats under seminarierna, och vilka behov och önskemål som framstälts.

De frågeställningar som behandlades under seminariernas eftermiddagsdiskussion var:

1. Sexuell exploatering i vår region – hur och var uppmärksammas barnen?
2. Vilka behov av kunskaps- och metodutveckling finns i regionen?
3. Vad har vi för resurser att möta dessa behov och hur kan våra resurser kompletteras?

Metod

Gruppdiskussionerna vid de nio seminarierna spelades in och transkriberades. I rapporten görs en sammanfattning av vad som framkommit vid dessa diskussioner, men utan att nämna specifika orter vid namn eller ge någon information som kan leda tillbaka till enskilda personer eller verksamheter. Det är alltså en kvalitativ, snarare än kvantitativ inventering. Vi kan inte säga något om hur vanligt det är med det ena eller andra problemet eller situationen, nationellt sett. Men vi kan säga att vi har fått en bild av hur kunskapsläget övergripande ser ut inom olika verksamheter ute i landet, och vilka variationer som finns mellan olika orter och verksamheter. Urvalet av orter är gjort med hänsyn

¹ Utredningen om kunskaper om sexuellt exploaterade barn i Sverige (2004) Sexuell exploatering av barn i Sverige Statens offentliga utredningar 2004:71. Stockholm : Fritzes offentliga publikationer

² Föreläsare var Ingrid Åkerman och Lars Löf. Vid två seminarier ersattes Lars av Anders Nyman och vid ett av Linda Jonsson. För detaljerat program, se bilaga 1.

till att få så stor variation som möjligt. Orter från norra till södra Sverige, storstadsregion och landsort är representerade. Seminarierna arrangerades i samarbete med länsstyrelsen i:

1. Dalarna och Gävleborg
2. Gotland
3. Västmanland, Örebro och Värmland
4. Kronoberg, Blekinge och Kalmar
5. Jönköping
6. Sörmland och Uppsala
7. Västerbotten och Norrbotten

8 och 9. I Stockholms län arrangerades två seminarier i samarbete med Botkyrka kommun och Stockholm Stad, som hade en bättre lokalkännedom om nyckelpersoner än länsstyrelsen.

Länsstyrelsens (kommunens) roll var att bjuda in nyckelpersoner på orten från socialtjänst, ungdomsmottagning, polis, barn- och ungdomspsykiatri, skolhälsovård samt frivilligorganisationer om de bedömdes som en viktig samarbetspart.³ På några orter deltog även personal från andra myndigheter och organisationer som Brottsofferjour, Rättsmedicinalverket, Domstolsverket, Åklagarämbete och FoU-enhet. Sammanlagt deltog ca 200 personer under seminarierna, i snitt 23 deltagare per seminarium. (213 personer var anmälda men det var ofta ett bortfall på ca 1-2 personer och ibland tillkom deltagare). På några orter fanns deltagare som arbetade i så kallade Barnahus.

Under diskussionsstunden gavs alla närvarande möjlighet att uttrycka sig. Den första frågan, som gällde om och hur man kommit i kontakt med sexuell exploatering under sin yrkesutövning, tog största delen av tiden medan fråga två och tre, som rörde behov av kunskap och resurser, oftast slogs ihop och behandlades mer kortfattat avslutningsvis.

Vid en kvalitativ studie brukar man säga att man fortsätter datainsamlingen tills man har uppnått ”mättnad”, det vill säga att ytterligare datainsamling inte bidrar med någon revolutionerande ny information. Mot slutet av denna seminarierie har vi kunnat se att vi börjat uppnå mättnad, och att de flesta teman, frågor och diskussionsämnen återkom vid mer än ett seminarium, i vissa fall vid varje seminarium. Samtidigt skiljer sig de olika regionerna delvis åt vad gäller lokala problem, resurser, metoder och kunskapsläge.

³ Inbjudningsbrev till deltagare, se bilaga 2.

VAR OCH HUR UPPMÄRKSAMMAS SEXUELL EXPLOATERING?

Den första frågan på seminarierna gällde om seminariedeltagarna hade uppmärksammat sexuell exploatering i sin egen verksamhet och i sin egen region – och i så fall hur och vad det var för problem man hade uppmärksammat. I det här kapitlet görs först en beskrivning av deltagarnas olika kunskaps- och erfarenhetsnivåer, därefter följer en genomgång av problem som diskuterades.

De som redan har god insikt i problemet

Några av seminariedeltagarna har god medvetenhet och kännedom om sexuell exploatering och arbetar med det på mer eller mindre daglig basis. Det är yrkesgrupper som har närkontakt med ungdomar; socialtjänstens fältassistenter, ungdomsmottagningar, brottsofferjourer men också i några fall personer från rättsväsendet. Det finns både poliser och åklagare som har haft ett stort antal ärenden av detta slag och arbetar aktivt med det.

En socialsekreterare berättar:

Vi tillhör de som uppmärksammar de här barnen eller ungdomarna. Kan på rak arm erinra mig ett tiotal ärenden de senaste åren där det funnits sexuell exploatering som en del. Om man tänker på ungdomar som har ett riskbeteende på Internet så är det ju otroligt många fler än så, det tycker jag är tragiskt. /.../ Jag funderar på hur vi upptäcker dem. Polisen är en väg, att det kommer in anmälningar, att tonåringar berättar själva, föräldrarna är oroliga och vet lite grand. Både jag och en del av mina kollegor är ute en del på Internet och kollar på de här olika sidorna och communities, då upptäcker man en del.

Personal som är ute och rör sig bland ungdomar, kanske har tjej- och killgrupper, kan lyckas få ett förtroende hos barn och ungdomar så att de berättar.

Jag hade ett gäng tioåriga pojkar som jag frågade "finns det fula gubbar i kommunen?" De kunde räkna upp flera. Det tog ungefär tre veckor, sen hörde en pojke av sig och berättade att de hade fått följa med en man. De fick prova att köra hans bil om han fick tafs på dem.

De som börjat inse hur lite de vet

En stor del av seminariedeltagarna säger att de aldrig kommit i kontakt med sexuell exploatering, särskilt inte av minderåriga. Många håller med om att det förmodligen beror på att de inte ställt de frågorna eller tänkt i de banorna tidigare. I och med att det är blandade yrkesgrupper vid seminarierna så skiljer det sig också mellan deltagarna hur mycket man kommer i kontakt med barn och ungdomar. En del deltagare arbetar huvudsakligen med tillsyn av verksamheter, arbetsledning, utvecklingsarbete med mera, och har inte direktkontakt med ungdomar. Men till exempel länsstyrelsepersonal säger att de vid tillsyn av kommunala ungdomsboenden skulle kunna ta med frågor om beteende på Internet och ersättning för sexuella tjänster i högre grad än vad de gör i dag.

Även många personer från socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatrin, som har en god medvetenhet om sexuella övergrepp och våld mot barn, säger sig inte ha haft några ärenden där det förekommit sexuella tjänster mot ersättning.

[Sexuell exploatering] har vi inte ett hum om hur det ser ut i länet. Hur många tjejer som säljer sig själva vet vi över huvud taget inte. Känslan är mera att: oj då - händer det, och är det så här mycket på Internet?! Det hade vi ingen aning om.

En stor del av okunnigheten handlar om hur Internet används. Att det förekommer att unga tjänar pengar på att till exempel lägga ut sexiga bilder av sig själva på nätet, onanera framför webbkamera med mera, var för vissa något helt okänt. Den okunskapen gällde även personer som arbetar mycket nära barn och ungdomar som skolkuratorer och psykologer.

Några börjar under seminarierna att fundera på ärenden som de har haft, där de funnits unga som ligger i riskzonen för sexuell exploatering.

Jag frågade mig när vi åkte hit: finns de här barnen i X? Det gör de såklart, men hur många är de och hur hittar vi dem, och vilka situationer och händelser har jag varit med om under mina år? Vi har haft sådana här ärenden drar jag mig till minnes nu. Jag har kanske inte dragit de här kopplingarna som jag hört om här idag men när jag tänker vidare så finns det naturligtvis andra bottnar som vi inte uppmärksammade då. Den arena som vi uppmärksammat nu är via våra fältare som är ute bland ungdomar ute på stan, på skolor, i ungdomsmiljöer, som fått ledtrådar om vad som försiggår. /.../ Vi har fått signaler om att unga män håller hov med tjejer som de säljer och förmedlar, på stan.

Flera gånger händer det att seminariedeltagare säger att de fått insikter under seminariets gång, både genom föreläsningarna på förmiddagen och genom att lyssna på diskussionen under eftermiddagen. En åklagare säger:

Jag sitter och tänker på just det här med tjejer som har sex på det här viset, mot droger och alkohol... Det är nog inte så ofta som det leder till en brottsutredning, själva den delen. Man har inte det 'tänket' tror jag kring de sakerna, däremot så kan det dyka upp lite perifert i en utredning att det har varit på det viset. Men därifrån till att brottsutredningen inriktas på den biten det tror jag inte görs idag, av någon anledning. Kanske att man kan försöka tänka annorlunda - jag ska försöka göra det och se vad det blir av det.

Hur har seminariedeltagarna kommit i kontakt med exploaterade barn och ungdomar?

Socialtjänsten och BUP har naturligtvis ärenden som kommer in som anmälningar och remisser från skola, polis osv. Anmälan kan från början gälla något helt annat, till exempel missbruk, skolk eller tidigare sexuella övergrepp, och sen kommer det fram mer och mer saker.

Dels får vi remisser där det redan är uttalat att det skett övergrepp /.../ men sen är det ju också det att det kan vara andra orsaker och att det uppdragas i kontakten att det är övergrepp eller att man har kontakter på nätet som i alla fall gör mig orolig. Tänker på en tjej, kontaktorsaken var sexuell övergrepp, hon hade stökig skolgång /.../ sen började hon prata om killar hon hade kontakt med och hur hon skulle träffa dem, jag började fråga mer och mer och till slut kom till ett läge där det inte kunde stanna mellan oss utan jag var tvungen att anmäla till soc. Hon hade kontakter på nätet och blev bjuden på hotell, mat, presenter. En flicka där det inte var tillräckligt med en barnpsykiatrisk kontakt, det behövdes mer insatser för att få stopp på hennes beteende.

Ungdomsmottagningarna får också kontakt med utsatta ungdomar. Det kan röra sig om att de vill testa sig för könssjukdomar eller att de har somatiska problem som sen visar sig bottna i något annat. Ungdomar kan också komma på eget initiativ för att be om hjälp eller så har deras kompisar tagit med dem.

Socialtjänsten kan få tips från ungdomar om att det finns någon som behöver hjälp. Ibland kommer tipsen från deras egna barn som är i samma ålder. Flera kommuner har också lyckats väl med sin uppsökande verksamhet och hittar ungdomar ute på de arenor de rör sig på – fritidsgårdar, på stan, i skolan och på Internet.

Polisen berättar att man ofta inte vet något förän de hittar barnpornografiskt material där man lyckas identifiera de barn/ungdomar som är på bilderna.

De ärenden som jag har sett har vi inte fått för att flickorna har anmält utan för att man har ramlat över det här när man har gjort husrannsakan beträffande något annat brott och då en dator tagits i beslag.

De olika problembilderna

Vilka problem har deltagarna mött i sin egen region eller ort och inom sina egna verksamheter? Förenklat kan man säga att diskussionen rör sig kring ett par problemområden som lätt flyter in i varandra. Utöver detta nämns i några fall specifika regionala problem.

Ungdomar med trasig bakgrund och riskbeteende

Något som diskuteras på varje seminarium är situationen för de svårast utsatta ungdomarna, som regel flickor. Det är flickor som vuxit upp i mer eller mindre dysfunktionella familjer, kanske med erfarenhet av sexuella övergrepp och/eller vårdnadstvister. När de blivit äldre är de aktuella inom socialtjänsten på grund av sitt eget beteende: missbruk, självdestruktivitet, sexuellt utlevande, rymmer hemifrån eller från behandlingshem. Men ofta har man missat att de samtidigt blir sexuellt exploaterade.

Vid i stort sett alla seminarier uttrycker någon av seminariedeltagarna att de från förmiddagens föreläsningar väl känner igen det exempel som ges av exploatering av unga flickor som redan är aktuella inom socialtjänsten. Det är en mycket mörk bild som framträder av ungdomar som man inte vet hur man ska kunna hjälpa.

Känner igen beskrivningen. Ung flicka som vuxit upp under miserabla förhållanden. Sen drogade och prostituerade hon sig. Vilde själv ha ett 12-stegsprogram. Det var nästan klippt och skuret på en tjej vi har som rymde till plattan gång på gång och vi hämtade hem henne. Hon var på institution i flera år. Vad gör man? Det är väl det som känns så hopplöst. Vi väntar bara varje dag på att hon kommer gå under.

Flickorna har sex med män eller unga killar i sin närmiljö, i ersättning mot alkohol, droger, resor eller pengar. Risken är också stor att de skaffar liknande kontakter på Internet. De flesta deltagarna

på seminarierna känner mycket väl igen denna grupp flickor, men många inser först nu att det som de är utsatta för kan beskrivas som sexuell exploatering och att de därmed är brottsoffer.

Vi har ju en som är ombändertagen nu /.../ Och där har man nog inte gått in på hennes... utan det handlar mer om det här med drogerna, och hon fick ju drogerna mot gentjänster. Det har man nog inte pratat så mycket med henne om.

Vi är nog bra på att se och uppmärksamma de barn som utsätts för misshandel och övergrepp, men det som slagit mig idag är att de här barnen och ungdomarna som ägnar sig åt, och jag tänker framför allt på de här flickorna som sticker iväg, säljer sig på Internet, man tänker inte på dem i dessa termer, man tänker på dem i andra termer, så den här dagen har hjälpt mig att sätta sökarljuset på den här aspekten

En av socialtjänstens fältassistenter gjorde inför seminariet en "miniundersökning" där han bad ungdomsmottagningen ägna ett par eftermiddagar åt att fråga flickor 13-18 år om det händer att de går med på saker de inte skulle ha gjort annars, för att komma åt alkohol eller andra saker. Det framträdde då en grupp flickor som har äldre pojkvänner med lägenhet och bil. De umgås i miljöer där det förekommer både alkohol och droger.

Killarna vill inte att de använder kondom. Det är svårt att påvisa prostitution men däremot så får de saker: kläder, mobiler, skjuts, får komma på fester och bjuda sina väninnor på fest. Det är status att ha kille med bil och lägenhet. /.../ Flickorna har sen svårt att säga om de blivit utsatta eller inte för de åkte ju dit själva. Jag har träffat rätt många tjejer som kommit och haft bekymmer för att de varit på fest och så har man druckit dem så fulla att de inte vet vem de haft sex med men det är flera. Jag säger ju att det är våldtäkt och har varit med dem på sjukhuset och bett dem prata med kurator, men "de gick ju på den här festen, de hade druckit". Sen är det en liten kommun. Man vill inte bli exponerad, att folk ska veta.

Internet och annan informationsteknologi

Flera problem relaterade till den nya informationsteknologin tas upp av seminariedeltagarna. Utvecklingen har gått snabbt och många tycker att det är svårt att hänga med när ungdomarna är så mycket mer kunniga. Under diskussionen refereras både till föreläsningarna på förmiddagen, till en allmän uppfattning om en attitydförändring i samhället och till personliga erfarenheter från den egna verksamheten eller de egna barnen.

Erfarenhet finns av att ungdomar träffar okända människor via nätet och blir exploaterade antingen i den virtuella världen med hjälp av webbkameror eller vid möten i verkligheten. Det kan också handla om mobbning och trakasserier från andra ungdomar i deras närmaste omgivning: skolkamrater, före detta pojkvänner eller flickvänner. Bilder som tagits i hemlighet eller i en intim situation kan användas senare för utpressning eller mobbning. Personal från skolan målar upp en bild där detta är ett vanligt förekommande fenomen.

Alla hot och sexualiserade hot via sms och mejl är väldigt jobbiga både för flickor och pojkar. Inget har egentligen hänt men de får hela tiden hemska hot som "vi ska knulla dig" och ännu värre. De är rädda hela tiden och vågar inte ha telefonen på. Föräldrar vill att de ska ha den på och så får de hela tiden sms. Det är bra med sms om man använder det på ett bra sätt men...

De här problemen kan även drabba ungdomar med en "trygg" familjebakgrund. Men ungdomar med den sociala problematik som beskrevs i förra avsnittet är en särskild riskgrupp. De har ofta ett riskbeteende även på nätet som kan leda till att de har lättare att glida över gränser och gå med på att erbjuda sexuella tjänster mot ersättning. För många seminariedeltagare är det just detta som de tänker på när de tänker sexuell exploatering - flickor som fått kontakt med killar eller äldre män över nätet. Pojkar som säljer sex pratar man inte lika mycket om även om de också nämns som en mer osynlig grupp.

Det kanske allra vanligaste bland mina ärenden är att tjejer, det är väl det som jag har sett mest, uppmanas att posera framför sin webbkamera och får ersättning, till exempel det här som nämndes: att man fyller på mobilkortet. Det här tror jag är jättevanligt.

På Internet kan även tämligen unga ungdomar hamna i en situation som de sedan inte kan ta sig ur och som ibland leder till övergrepp. De kan lockas eller luras att exponera sig mot betalning. En från början oskyldig situation kan trappas upp med webbkameran som katalysator. Både flickor och pojkar kan börja med relativt oskyldigt poserande som ändå är sexuellt laddat och sen används de bilder som redan finns till utpressning för att kräva mer avancerade bilder.

Flickor som luras att ta av sig mer och mer kläder framför en webbkamera och mannen hotar och säger att 'fortsätt annars lägger jag ut de bilder jag redan har på nätet' och till slut slutar det med många gånger att man stoppar upp flaskor i slidan, hemska bilder.

Personal som arbetar med ungdomar och regelmässigt ställer frågor utifrån en kunskap om vad som pågår kan hitta en del av de ungdomar som har problem men som inte berättar om det självmant.

När man kommer ny till ungdomsmottagningen så frågar vi kuratorer en hel del hur man lever och så vidare. Nu har vi också börjat fråga om man varit med om sexuellt tvång och vi har fått napp på det ganska mycket. Vi har också träffat tjejer som träffat killar på nätet som de inte känner och det har lett till våldtäkt.

På vissa orter bedriver polisen aktiv spaning efter förövare på Internet, på andra orter finns inte sådana resurser. I ett fåtal kommuner har socialtjänsten ett aktivt arbete på nätet för att identifiera och hålla kontakt med ungdomar som man misstänker har problem. På vissa håll beror bristen på aktivt arbete på nätet på att det saknas kunskap om vad man som myndighetsperson kan göra. Under två olika seminarier diskuteras om man som socialsekreterare kan vara ute och röra sig i olika communities utan att bryta mot lagen.

Flera betonar ändå det positiva med nätet och att de flesta ungdomar vet hur man ska handskas med riskerna. De som är i farozonen är dels ungdomar med problematisk bakgrund och ett allmänt riskbeteende, dels ungdomar som är ensamma, kontaktsökande och vilsna, eller som har behov av pengar för att kunna ha råd med samma saker som sina kompisar. Pojkar som funderar över sin sexuella identitet kan få kontakter med äldre män som kan vara mycket förslagna för att få dem att gå med på saker.

Diskussionen rör sig en hel del kring hur man ska förebygga att något händer; till exempel genom att informera föräldrar och ungdomar om riskerna. Man säger att det är viktigt att gå ut med information till föräldrar - som måste lära sig att se riskerna och prata med sina barn om vad de gör på nätet. Det blir också flera gånger en diskussion om att behovet av att stärka ungdomars självbild, självbevaringsdrift och riskmedvetenhet, men också att motverka den allmänna sexualiseringen av samhället. Tidig upptäckt av ungdomar som redan är utsatta eller i riskzonen för sexuell exploatering nämns också.

Inom familjen

Mer sällan beskrivs situationer där föräldrar har exploaterat sina barn sexuellt, för egen eller andras räkning men några exempel finns. Det kan röra sig om föräldrar (generellt pappor) men även släktingar som tagit och spritt bilder på barn eller sålt eller "lånat ut dem" för sexuella tjänster. Naturligtvis nämns "vanliga" sexuella övergrepp inom familjen som ett stort arbetsområde som tangerar detta. Något som ett par personer nämner är att de genom dagens seminarium kommit till insikt om att de i samband med utredning av sexuella övergrepp bör ställa frågan om kameran varit närvarande.

Vårdnadskonflikter mellan föräldrar kommer ofta upp i olika sammanhang - dels pratar man om den utsatthet som barn i svåra vårdnadskonflikter lever under, dels att de söker trygghet och bekräftelse någon annanstans, vilket leder till att de är lätta offer för så kallad grooming⁴.

Ett svårt problem, som nämns av socialsekreterare, är de anklagelser som kan flyga mellan föräldrar i en vårdnadskonflikt. Till slut är det svårt att veta om det faktiskt förekommit ett övergrepp eller om det är ett knep för att vinna fördelar. En socialsekreterare uttrycker det så här: "som det är idag, om jag får in en anmälan och det står att föräldrarna är i vårdnadskonflikt så tänker jag att 'jag tror inte ett ord av vad de säger.' Man måste hålla sig distanserad och samtidigt ta det på allvar, det är jättesvårt."

En deltagare påpekar att tidiga, påtvingade äktenskap kan ses som en typ av sexuell exploatering av barn. En variant av "handel" med eller exploatering av barn är när den egna familjen för med sig barnen utomlands mot deras vilja eller går med på att barnen förs utomlands av någon annan. Hedersbrott kommer upp flera gånger i diskussionerna, även om hedersbrott i sig inte innebär sexuell exploatering.

⁴ Grooming eller gromning är när en vuxen i sexuellt syfte tar kontakt med (och odlar en relation med) en minderårig. Det sker ofta på Internet och kan då kallas nätgromning.

Trafficking och ensamkommande flyktingbarn

Trafficking av barn och ungdomar från andra länder som kommer till Sverige tas ofta upp som ett stort och okänt problem som man bara känner till via media. Men flera personer berättar också om erfarenheter från sina egna verksamheter. Det handlar ofta om historier där man inte varit säker på vad som hänt och där de inblandade personerna försvunnit utan att man hunnit göra en ordentlig utredning.

Några nämner flyktingbarn som kommer ensamma eller i sällskap med en person som man misstänker inte är en släkting. Dessa barn kan redan vara offer för människohandel, men även om de inte är det, så är de extra sårbara och utsatta för risker för övergrepp och exploatering.

*Nu i mitt arbete med ensamkommande flykting-
ungdomar så har vi en fundering om man skulle
söka pengar för att sätta ihop en samtalsserie med
6-7 gånger som man kan bjuda in ungdomar till.
Där kan olika teman diskuteras, som sexuella
rättigheter, vad som är våldtäkt, normer kring
sexualitet, rättsligt skydd, juridik, och var man
kan söka hjälp.*

Pojkar som är offer eller unga förövare

Att pojkars sexualitet inte problematiseras lika mycket som flickors är en fråga som flera tar upp. Hos unga flickor ses sexuellt utagerande som ett riskbeteende och en signal om att något är fel, men hos pojkar är det lättare att tycka att det är något normalt. Även om pojkar också är offer både för övergrepp och för sexuell exploatering till exempel genom att de luras att lägga ut bilder på nätet eller posera för en webbkamera, så är pojkarnas problem inte lika synliga.

När det gäller tillsynen av HVB-hem, så berättas vid ett seminarium att när sexualitet och risken för övergrepp mellan personal och boende har diskuterats så visade det sig att det fanns en medvetenhet om risken för flickor att utsättas men inte när det gällde pojkar.

På flera håll nämns att de unga förövarna, som kan vara pojkar, kanske själva har varit utsatta för övergrepp. De kan ha sociala problem, frånvarande föräldrar och i många fall någon form av neuropsykiatriska handikapp.

Trafficking tror jag inte vi märkt så mycket av i X, däremot en del prostitution, framför allt pojkar där vi upptäcker att de har utnyttjats. Också att offer blir förövare, mycket tydligt att de varit utsatta innan och sen blir förövare efter ett tag. Så vi måste jobba på två sätt, med dem som är i riskzonen men också förebyggande. Börja redan på familjecentralen, så man kan få hjälp med anknytning, för någonstans börjar det.

Specifika regionala problem

De flesta regioner tycks ha specifika regionala problem eller arenor där det förekommer sexuell exploatering. Det kan handla om närheten till en storstad, att det till exempel är lätt att åka till Stockholm över dagen och träffa män. I vissa fall rör det sig om färjelinjer, flygplatser eller liknande som kan innebära att man behöver ha ögonen öppna för möjligheten att det anländer ungdomar som är offer för trafficking.

Ett exempel på en arena för sexuellt utnyttjade eller exploatering som nämns är MC-klubbar, där unga flickor med social problematik kan bjudas in för att delta i fester. De får gratis alkohol och förväntas sedan att vara sexuellt tillgängliga. Detta är en arena som är svår att handskas med eftersom det kan förekomma hot om våld mot poliser och socialsekreterare som försöker ingripa.

En annan situation som beskrivs var att flyktingförläggningen på orten, där det bor många ensamma unga pojkar/män som nyss kommit till Sverige, drog till sig flickor. Det fanns misstanke om att flickorna sålde sexuella tjänster till männen. Det fanns en rädsla för att bli sedd som flyktingfientlig, om man skulle påpeka problemet.

BEHOV AV RESURSER OCH KUNSKAP

Vilka behov av kunskaps- och metodutveckling finns i regionen? Vilka resurser finns redan och hur kan de kompletteras?

Det här kapitlet kommer att övergripande redovisa behov som deltagarna vid seminarierna framfört och sedan gå in på hur det i allmänhet ser ut i de olika verksamheter som deltagit. Kapitlet avslutas med ett avsnitt om behovet av samverkan och samråd samt planer kring att starta så kallade barnahus.

Att få upp problemet på agendan

Många uttrycker att förekomsten av sexuell exploatering är en företeelse som behöver bli mer känd. Det finns orter och verksamheter där man inte tidigare uppmärksammat och benämnt fenomenet. Några påpekar också att det kan finnas ett motstånd mot att se och ta till sig ett nytt problemområde när man redan nu känner att det inte finns tillräckliga resurser.

I de små kommunerna är tvivlet om att det [sexuell exploatering] förekommer starkt. Man måste börja med att medvetandegöra oss inom socialtjänsten på att det finns, få upp frågan på agendan. /.../ Socialtjänsten har brist på resurser. Vi har ett ständigt ökande inflöde av barn som far illa. Bara för att det kommer en ny grupp försvinner ju ingen gammal. /.../ Vi behöver bli medvetna om det, först då kan vi börja prata om utbildning.

Det behövs mer kunskaps- och metodutveckling i regionen. Det vi har mer erfarenhet av är sexuella övergrepp men vi har mindre erfarenhet av det här med Internet, sexuell handel, trafficking osv, /.../ det kommer inte på vårt bord.”

Flera deltagare efterlyser en bättre översikt över hur det ser ut just i deras region och i landet som helhet när det gäller sexuell exploatering. Luppen kunskapscentrum i Jönköpings län har tagit fasta på detta och har genomfört en enkätundersökning bland ungdomar, i en stor och tre mindre kommuner i länet under vårterminen 2008. Nära 1000 gymnasieungdomar födda 1989 har svarat på ett omfattande frågeformulär om deras erfarenhet och attityder till sexualitet. Undersökningen är en första delstudie och kommer att presenteras i början på 2009.

Några deltagare önskar också att de kunde få bättre kunskap och insikt om hur normerna kring sexualitet ser ut bland ungdomar idag. Vad som är OK och inte, vad man ”förväntas gå med på” och vad som anses vara normalt. De deltagare som träffar och pratar mycket med ungdomar, på ungdomsmottagningar, i tjej- och killgrupper, tycks redan ha relativt god kunskap om detta.

Mer kunskap om den nya informationsteknologin

Risker på Internet är det område där bristen på kunskap framstår som allra störst. Vid varje seminarium nämns behovet att höja kunskapen kring Internet och den nya informationsteknologin. Det gäller både den egna kunskapen men också att förbättra kunskapen hos föräldrar och ungdomarna själva.

Jag känner inte att det är svårt att ställa frågor, men däremot så vill jag ju inte se ut som ett frågetecken när ungen säger någonting, man behöver ju veta vad det är de pratar om.

För många deltagare är det överhuvudtaget en nyhet att exploatering kan ske genom en webbkamera och att det är möjligt att spara och sprida filmer och bilder som spelats in på det sättet. Det gäller även bilder på barn som läggs ut på Internet, till exempel bilder av nyfödda bebisar som sjukhus/föräldrar lägger ut på webben, kan laddas ner och användas, klippas in i helt andra sammanhang. Skolpersonalen är inte alltid medveten om att det är ett barnpornografibrott när en elev sprider nakenbilder av en (minderårig) klasskompis eller före detta flickvän eller pojkvän.

Våga se, våga fråga - men vad gör man med svaren?

De som jobbar med barn och ungdomar som varit med om svåra saker är medvetna om att det är sällan som dessa självmant berättar om det. Därför är det viktigt att veta vilka frågor som är relevanta att ställa. Några gör jämförelser med när incest uppmärksammandes för några decennier sen. När man då började fråga så upptäcktes flera fall.

Flera nämner att det, förutom kunskap, behövs mod för att våga ställa frågorna. Är man till exempel inte bekväm med att prata om sex eller inte känner sig väl förankrad i sin egen sexualitet, kan det vara svårt att börja ställa frågor om sexuellt beteende. Men för att våga fråga så måste man också känna att man kan handskas med svaren. Därför är det en förutsättning att det finns egna resurser, men också möjlighet att remittera vidare. Det är viktigt att det finns ett väl fungerande samarbete med socialtjänst och polis.

Några pratar om att de vill ha bättre kunskap om hur man bemöter barn som varit utsatta för sexuell exploatering eller sexuella övergrepp generellt. Sexuell exploatering via Internet skiljer sig från ”vanliga” sexuella övergrepp. Det behövs kunskap både om hur det påverkar ungdomarna och hur man kan hjälpa dem att hantera internetrelaterade övergrepp.

...hur hanterar man det när det väl har hänt, när man blivit utlagd med bild på nätet, de här skamkänslorna, det tycker jag att man skulle man vilja lära sig mer om. /.../ det är lite nytt att det blir så offentligt det som man råkat ut för, och hur man hanterar det, det kan man fundera mer kring. Vad är det som sker, och vad är det som skyddar vissa från att gå in i det här?

Hur ska man få kunskap - Vad är bra verktyg?

Handlingsplaner och checklistor efterfrågas, något att ta till vid misstanke om att det handlar om sexuell exploatering. En praktisk rådgivningsguide som tar upp vilka tecken man ska leta efter och vilka frågor man kan ställa.

Man måste ta på sig olika glasögon, så att olika frågor får vara levande när man går in och möter en familj. Jag tycker om sådana här konkreta råd [som Socialstyrelsens och Unicefs information om människohandel]: 'det här kan man fråga, det här kan man leta efter'. Självklart handlar det om att hitta ett bra sätt att förhålla sig till olika situationer, man kan inte behärska alla områden och därför är det bra med enkla tydliga handlingsplaner, eller checklistor så att när man misstänker något, kan man kolla upp det.

Vid ett seminarium visas en uppskattad utländsk informationsfilm som illustrerar ungdomars riskbeteende på Internet. Deltagarna efterlyste mer sådant material på svenska.

Filmerna var jättebra, korta, koncisa och visualiserar vad det handlar om, jag orkar inte läsa sådana här böcker länge och tiden är knapp men kan du få reaktion, uppvaknande och kunskap på två minuter genom en film så kan det vara en väg att gå framför allt för oss som jobbar universellt. Man kan använda det i olika nätverksgrupper, och för att få ut diskussionen också med våra frivilligorganisationer.

Flera efterlyser möjligheten att lära sig av andras erfarenheter. Till exempel genom att det görs fler regionala utredningar och självvärderingar av de ärenden som redan finns. Kanske särskilt när större fall nystas upp och att dessa rapporter kan göras tillgängliga för socialtjänsten runtom i landet. En rapport från ett stort pedofilärende i en stad visade sig bli till stor hjälp för en annan stad med ett likande ärende.

Det fanns idéer att bjuda in föreläsare utifrån, ordna temadagar, konferenser eller att ha en resursbank med kompetent personal. Några hoppas på att få kurser från länsstyrelsen då de inte har några egna resurser. Det fanns också erfarenhet av att när det ordnas gratis kurser så fylls inte alla platser upp, något man tror kan bero på att ämnet inte upplevs som aktuellt för den egna verksamheten. Att kunna ta tillvara och sprida de kunskaper som redan finns ute i de olika verksamheter och att förebereda sig på det som faktiskt kan hända var en annan idé:

Inom krisberedskapen tränar man olika scenarier, katastrofer. Varför gör vi inte det inom socialtjänsten? Tränar "barnporrhärva" till exempel, få upp medvetenheten. Om man sen får ett sådant ärende på sitt bord så har man redan tränat. Titta på bussolyckan i Arboga, det hade aldrig gått så bra om man inte tränat innan, varför gör man inte det inom socialtjänsten?

Behovet av kunskap om mer förebyggande åtgärder togs också upp.

Jag tänkte på det här med främjande och förebyggande, hur skapa god självkänsla för ungdomar så att de kan stå emot det här. När man pratar med barn och ungdomar: Hur ska man ta fram deras positiva sida? Hur kan man hjälpa de som blivit utsatta att ta fram det som är bra med dem?

Lagstiftning

Vid ett par seminarier tar man upp brister i lagstiftningen. Det gäller dels Socialtjänstlagen, dels de redskap som finns för att gripa in och omhänderta ungdomar men berör också den lagstiftning som blir aktuell när förövare ska spåras via Internet.

Datalagen är ett visst problem, för på många forum måste man gå in och registrera sig med personnummer och fullständiga namn och skriver man in att man inte vill ha några besök... Man bryter datalagen om man går in på många forum. Därför kan man inte använda sig av det man ser för då säger man att man har begått en lagöverträdelse när man är där. Sen är det problem: Påföljden för ofredande är ofta böter och då har vi ingen laglig möjlighet att få ut IP-nummer⁵, då måste det vara fängelse som påföljd.

Barnperspektiv och barnets behov i centrum

Några deltagare lyfter fram som positivt att det på senare år kommit en medvetenhet inom socialtjänsten om att man behöver ha ett barnperspektiv och se till barnets bästa i främsta rummet. Men det är inte lätt, det kräver tid och resurser och ofta faller man tillbaka i sitt vuxenperspektiv. En deltagare trycker kraftigt på att hon önskar att det fanns mer kunskap om ”barns och ungdomars egen syn på hur de tänker kring det här, det är först då man kan möta det”, och en annan säger att ”vi på ungdomsmottagningarna pratar lite om att ha en nätverksverksamhet med ungdomarna. Vi behöver ju kunskap från dem!”

⁵ IP-nummer är det man använder för att identifiera enskilda internetuppkopplingar och hitta fram till en specifik dator.

Det så kallade BBIC-materialet diskuteras på ett par seminarier.⁶ BBIC är ett system för dokumentation och uppföljning, som alla kommuner i landet har tillgång till, men det har inga frågor som berör sexuell exploatering eller internetanvändning.

Behov och resurser i de olika verksamheterna

I princip alla verksamheter säger att det behövs mer personal och generellt mer resurser för att ha tid och ork att verkligen ta tag i frågorna både på en övergripande nivå och i varje enskilt fall. Redan dagens arbetsbörda upplevs som för stor av många och det saknas tid för analys och eftertanke. Inte minst saknas tid för att bedriva ett förebyggande arbete bland barn och ungdomar som visar varningssignaler.

Socialtjänst

Socialtjänsten är representerad vid alla seminarier, med flera deltagare. Kunskapsnivån när det gäller sexuell exploatering skiljer sig mycket mellan olika socialtjänster och mellan olika individer. Det är en verksamhet som alltid kommer i kontakt med de socialt mest utsatta ungdomarna och den personal som deltar från socialtjänsten inser att de behöver uppmärksamma sexuell exploatering, om de inte redan gör det. Men flera understryker att arbetsbördan ständigt ökar. Både genom att det kommer in fler anmälningar men också för att det ställs högre kvalitetskrav på hur utredningar ska göras för att vara långsiktiga och se till barnets bästa.

Det vi ser i granskning av fall visar att man inte analyserar det material som kommer in, inga riskbedömningar, /.../ det finns inte dokumenterat hur man har resonerat sig fram. Man förstår mellan raderna att man har gjort en analys men det finns inte dokumenterat.

Det är inte så länge sen en kollega till mig sa att 'Jaha, nu är jag färdig med den här utredningen och jag har gjort den här analysen - och det skulle vara så skönt att lägga den här och ta upp den imorgon bitti och titta på den. Men den måste gå ut nu genast för kommunikering för annars så håller jag inte utredningstiden.' Så är verkligheten för oss som gör de här utredningarna. Det är brist på

⁶ BBIC – barnets behov i centrum

tid till analys och eftertanke. Det behövs mer tid, mera pengar till personal, och öppenvårdsinsatser, föräldrargrupper, familjecentraler; över huvud taget allt det här förebyggande arbetet med barn och familjer - pengar till det så att man kan fånga upp problemen i tid så att det inte blir föremål för utredning utan att man kan jobba med det på ett tidigare stadium!

Personalomsättning, bristande kontinuitet och unga oerfarna handläggare är andra problem som nämns. Vid de tillfällen det har varit fältassistenter närvarande vid seminarierna har de visat en omfattande kunskap om hur ungdomar på orten har det, hur de agerar ute på Internet och hur situationen ser ut för de flickor och pojkar som har en problematisk bakgrund och utagerande och riskfyllt beteende. En kommun lyfter specifikt att det är ett problem för dem att det under flera år inte har fungerat med deras fältassistenter. Det har lett till att de känner att de har tappat mark och inte vet vad som händer ”ute på samhället” och bland ungdomsgruppen, bortsett från de anmälningar de får in.

Barn- och ungdomspsykiatri

Personal från BUP betonar flera gånger att de arbetar med behandling, inte förebyggande arbete, och att de av resursskäl måste prioritera de barn och ungdomar som har uttalade symptom och uppenbara problem.

De där långa kontakterna där man till slut berättar allting, det har vi ju knappt resurser till längre. Så det är bara barn med väldigt allvarliga symptom som oftast visar sig redan initialt som får den typen av insatser. /.../ Vi har absolut inte tillräckligt med resurser. Förra året hade vi på BUP ca 80 patienter per behandlare, 80-90, och 40 är det man räknar att man ska rå med, det betyder en ny i veckan. Folk sliter som... Även om en utsatt ungdom [som inte får hjälp] klarar av att inte falla ur samhället så kan man ändå lida i alla sina framtida vuxenrelationer av det.

En del personal från BUP granskar kritiskt sig själva i ljuset av dagens föreläsningar och inser att de ibland missar den här problematiken därför att de fokuserar på andra aspekter av ungdomars problem och inte pratar så mycket om sex och sexualitet.

Jag som jobbar inom barnpsykiatri tänker att det är viktigt att vi som jobbar med behandling vågar prata om sexualitet, det tror jag vi generellt sett är dåliga på. Vi möter tonåringar och vad tänker de på, jo de tänker mycket på sex men man pratar mycket lite om det, man pratar om annat. Då får man inte kontakt med de här områdena.

En åklagare önskar sig att kunna ha möjlighet att ta mer hjälp av BUP i utredningar och vid förhör av barn:

BUP hänger inte helt med i vårt samarbete, vi har problem. Vi skulle vilja ha mer resurser från BUP både akut och i ärenden. Man kan alltid diskutera hur man ska utnyttja resurser, men vi har ärenden där man verkligen känner att det hade varit bra att få mer hjälp.

Polis

Ett resursbehov som polisen uttrycker gäller den tekniska personalen och de kostnader som den medför. Personal med tekniskt kunnande som kan tillvarata bevismaterial som hårddiskar, eller som kan bedriva spaning på Internet, har ofta en lång utbildning och det krävs relativt höga löner för att hålla dem kvar vid polisen. Åklagarmyndigheten uttrycker önskemål om att polisen ska ha mer personal för att ta hand om alla datorer som beslagtogs och göra forensisk granskning fortlöpande, istället för att som nu mycket bevismaterial blir liggande länge och inte hinner utredas.

När man sitter och går igenom telefoner så har man ju ”överskottsinformation”, förnedringar och övergrepp som man inte riktigt vet hur man ska hantera som inte har med ärendet att göra. I ett grovt narkotikaärende så kan man också stöta på att man har rituella övergrepp som ärendet inte gäller, ingen orkar ta tag i det, man kan inte identifiera dem direkt. Man ser det som en överskottsinformation att i mobiler finns väldigt mycket [bilder] liggande. Även föräldrar kommer in till oss med mobiltelefoner som har barnpornografiska bilder, misstanke att det kan vara fototagna, men svårt ibland att se om det är foton av verkliga personer eller om det är på annat sätt. Till och med i mobiltelefoner har vi hittat barnporr på mycket små barn.

För att kunna ta fast förövare som rör sig på nätet behövs poliser med speciell kompetens. På vissa orter bedrivs redan spaning på Internet, men man efterlyser starkare sanktionsmedel för att komma åt förövare och få ut deras IP-nummer (som kan identifiera deras dator).

Något som polisen allmänt säger sig vara duktiga på i dag är att fråga om kameran varit närvarande vid övergrepp. Det beror på att man vill ha bevisning och har lärt sig att det ofta finns bilder och/eller filmer av övergrepp. Polisen får också kontakt med många ärenden helt enkelt genom att man beslagtar datorer vid en annan utredning och då hittar barnpornografiskt material, kontaktadresser, sparade chatt-samtal med mera, som visar att personen i fråga haft kontakt med minderåriga i sexuellt syfte.

Precis som inom socialtjänsten har polisen svårigheter att ha god kontinuitet när det gäller utredare av brott mot barn. Det är svåra ärenden som inte har särskilt hög status, så många utredare går efter bara ett par år vidare till andra uppgifter. För att lösa detta problem finns olika strategier. Till exempel att jobba två och två och ta stöd av varandra. På en ort har det bidragit till bättre kontinuitet. Ett annat förslag är att ha en överkapacitet rent personalmässigt för att ha en beredskap att kunna hantera den här typen av arbetsuppgifter. Det skulle innebära att utredarna får arbeta med annat också. När personal ändå byts ut skulle en form av mentorskap göra övergången smidigare, för att avlasta åklagarna så att de inte behöver nyutbilda varje ny utredare.

Personer från andra verksamheter än polisen nämner att det kan vara svårt att få polisen att agera i fall där man har gjort anmälan.

Vi har haft ganska nyligen ett ärende där vi misstänkt sexuell exploatering men där vi varit tvungna att agera väldigt kraftfullt och behövt göra väldigt mycket för att få polisen att agera. Det räcker inte med en handräckning för att de ska bryta sig in i en lägenhet utan det behövs mycket mer.

Skola

Många gånger återkommer diskussionen till skolan - där alla barn och ungdomar finns. Ett stort hopp ställs till att skolan ska hjälpa ungdomar till en sund självbild, undervisa om risker, förebygga

sexuell exploatering och upptäcka problem när de förekommer. Skolsköterskor och kuratorer lyfts fram som en viktig resurs, som utsatta barn och ungdomar kan ha relativt lätt att vända sig till. När det gäller lärarnas roll tror flera att lärarna har nog med undervisningen och de stora klasser de ofta kämpar med. Men lärare kan uppfatta problem och hänvisa vidare till andra instanser. Vissa lärare kan ha en mycket god relation till sina elever och skapa ett förtroende som får barnen att anförtro sig.

Skolan har också kontakten med föräldrarna och känner i många fall ett ansvar att informera föräldrar om till exempel frågor som internetanvändande och risker på Internet. Skolan ordnar informationsmöten och föreläsningar för föräldrar. Samtidigt påpekar många att det är lätt att lägga ett alltför stort ansvar på skolan, som många skolor inte har resurser att leva upp till. Eftersom skolan är en viktig arena för att nå både ungdomar och deras föräldrar bör det satsas mer resurser på skolan, men det behövs också ett bättre samarbete mellan skolan och andra instanser, till exempel socialtjänsten.

Skolan är viktig arena för det förebyggande arbetet. Det finns flera förslag från seminariedeltagare om teman att arbeta med där: sex- och samlevnadsundervisning, föreläsningar om problem och möjligheter med Internet, livskunskap samt projekt för att stärka självbilden och ge ungdomar bekräftelse. Dessutom kan skolhälsovården ställa frågor kring riskbeteende och utsatthet och kanske hitta barn och ungdomar i riskzonen på ett tidigt stadium.

För att detta ska vara möjligt behövs både tid och kunskap. Vid alla seminarier där representanter för skola och/eller skolhälsovård var närvarande så berättas det om hur mycket energi som går åt att försöka lösa de synliga och ”högljudda” problem som dyker upp, ofta relaterade till modern informationsteknologi – mobbning och konflikter som utspelar sig på Internet. Bilder som tagits i duschen eller som skickats i förtroende och sedan sprids, skapar starkt obehag för de drabbade.

Skolsköterskorna har så många elever. Väldigt få vuxna har den tiden att vara en god vuxen för de har så många elever, det finns inga utrymmen för något extra. Om man tar sig an en elev, jag har haft sådana som man har tagit till sig, då måste man göra avkall på annat hela tiden. Det finns inte tid för oss vuxna som finns kring de ungdomarna. Man förlitar sig på socialtjänsten, lämnar vidare till dem, och vi har ju också samarbete med brottsofferjouren.

Skolsköterskorna är en viktig kanal för att hitta och få kontakt med de ungdomar som har problem, men de behöver en kanal för att slussa ungdomarna vidare så att de får hjälp. Det kan också vara svårt att hitta utrymme för att nå de elever som har en svår situation men som inte självmant kommer och berättar.

Skolan önskar sig mer utbildning för sin personal. Det behöver vara kontinuerlig utbildning för ny personal. På nästan alla seminarier nämns att elever i särskolan eller elever med neuropsykiatriska handikapp är en särskild riskgrupp.

Ungdomsmottagning

Ungdomsmottagningarna har erfarenhet och kompetens att prata med ungdomar kring sexualitet och utsatthet. De har också möjlighet att fånga upp en del av de ungdomar som är i riskzonen i och med att de kommer och testar sig för könssjukdomar och graviditet. Barnmorskor och kuratorer på ungdomsmottagningen kompletterar varandra och kan sända ungdomar vidare till den som bäst kan hjälpa. Men även här framförs att nerdragningar och resursbrist gör det svårt att nå fram till alla ungdomar som skulle behöva hjälp.

Alla pratar om ungdomsmottagningarna som något nödvändigt och bra, det finns en god politisk vilja. Samtidigt som landsting och kommuner skär ner på verksamheten och har ett budgetsysteem som tänker i prestationstermer och gör att till exempel barnmorskorna är mer pressade att ta "pinnar", precis som polisen, för att få upp statistiken. Det kan ju vara på gott och ont men det finns en oro inom ungdomsmottagningarna nu. /.../ De ungdomar som är mest utsatta kommer när vi har "öppet hus", de bokar inte tid. Det kommer 14-15-åriga tjejer och berättar att de vill testa sig på många

olika sätt och att de är rädda att bli gravida, och då måste man ha utrymme att prata med dem just då. Men då har vi samtidigt öppet hus och kanske det är 30-40 ungdomar, de sitter på varandra. Det är ju en omöjlig situation.

Länsstyrelser

Länsstyrelsepersonal pratar mycket om sitt tillsynsansvar gentemot andra verksamheter, och diskuterar om de tar upp dessa frågor tillräckligt. Ett viktigt ansvar för länsstyrelserna är tillsynen av HBV-hem (hem för vård och boende). En deltagare från en länsstyrelse berättar att de pratat med ungdomar - främst flickor - på HBV-hem som ofta är placerade där för eget beteende, till exempel sexuellt riskbeteende. När man frågat flickorna så tycker de inte att personalen på HBV-hemmen pratade med dem om sex särskilt mycket. Personalen tyckte själva att de gjorde det.

Övriga verksamheter

Domstolar nämns vid ett par seminarier, sällan i positiva ordalag. Ett barnperspektiv efterfrågas och förståelse för den speciella problematiken kring barn och ungdomar som blivit utsatta för sexuella övergrepp. Domare och nämndemän saknar ofta kunskap om hur barn och ungdomar kan reagera i en utsatt situation. De anser att barn är medskyldiga om de gått med på att möta en förövare och sen inte gått därifrån eller sagt nej.

Jag har suttit i tingsrätten som nämndeman i många år och jag är så skrämmd över hur det är, hur mycket egna fördomar som ligger till grund för de domar som fattas. /.../Handledning till rådmän och nämndemän tycker jag är prio ett! För att kommer de inte till rätta med sina fördomar så hjälper det inte hur mycket vi lagstiftar. De behöver regelbunden handledning, efter varje mål.

Brottsofferjourerna, som är ideella organisationer, har möjlighet att få kontakt med unga brottsoffer som inte lyckats ta mod till sig att gå till polisen eller någon annan myndighet.

Brottsofferjourerna har mer rollen som medmänskiska och kan slussa vidare till relevant myndighet.

De som kommer till brottsofferjouren, 95% av dem säger: "varför var det ingen som frågade?" Skolsköterskan, fritidsgården... varför var det ingen vuxen som frågade?

Kvinnojouren fokuserar på misshandlade kvinnor men kommer också i kontakt med deras barn. Då har de möjlighet att uppmärksamma om barnen är utsatta för övergrepp och sexuell exploatering. På ett par seminarier nämner en personal från kvinnojouren att de har som målsättning att sätta mer fokus på barnen.

Inget av seminarierna har deltagande av fritidspersonal. Men andra deltagare nämner "**fritids**" som en verksamhet där ledarna får god kontakt med ungdomar och ofta får deras förtroende.

Kom att tänka på att jag fått ett par ärenden från till exempel socialtjänsten med barn eller unga flickor som har varit utsatta men som tackat nej: "Jag orkar inte prata om det." Men då tänker jag att fritidsledare och andra som är nära ungdomarna vågar prata om det.

Även **idrottsrörelsen** nämns som en verksamhet som kommer i kontakt med ungdomar och skulle kunna göra en insats både för att förebygga och upptäcka sexuell exploatering.

Rättsmedicin är representerat vid ett par tillfällen. En läkare vid rättsmedicin påpekar att det övergrepp som begåtts när en kamera varit närvarande inte är något som syns fysiskt. Samtidigt säger hon att det kan vara en tröst för dem som utsatts för sexuella övergrepp att få bekräftat att de inte är allvarligt skadade utan att allt ser normalt ut.

Primärvården, som är närvarande vid ett tillfälle, nämns som en verksamhet där barn och ungdomar som är utsatta eller i riskzonen kan upptäckas.

Tandvården, som är närvarande vid ett tillfälle, är även den en verksamhet som har möjlighet att fånga upp barn och ungdomar med problem, i och med att alla under arton har lagstadgad rätt till gratis tandvård.

Samverkan

På alla seminarier betonas vikten av att de olika verksamheterna som jobbar med barn och ungdomar har kontakt och kanaler för överföring av information. Hur bra samarbetet fungerar skiljer sig mellan olika regioner och orter. På flera håll finns någon form av samrådsgrupper eller nätverk. Generellt ses samverkan som något positivt som leder till bättre och effektivare utredningar, även om man också påpekar att det kan vara tidskrävande med många olika samverkansgrupper.

Vi har en samrådsgrupp med åklagare och polis./.../ Det handlar om att planera tillsammans med polisen och även att kunna få åklagaren att uttrycka att "det här kan bli ett frihetsberövande, det här blir inte det" utifrån det vi berättar och vet i det läget. Det har gjort att de här ärendena har förenklats och försnabbats. Det har varit jättebra, det har pågått några månader och varit välfungerande. Alla var lite skeptiska först, två dagar i veckan är ganska mycket. Men ibland tar mötena 10 min. för kanske ett ärende. Det har gått väldigt bra och visat sig varit bra för alla inblandade, men främst för familjerna, att det blir en bra planering.

Vikten av samarbete och informationskanaler blir ibland väldigt tydlig under själva seminarierna, när information kring lokala förhållanden kommer fram under diskussionen. Flera gånger hörs kommentarer av slaget "det där visste vi inte, det var bra att vi fick veta det" eller "jag tror jag får ringa dig sen och prata om det där". Att besöka varandras verksamheter kan ge mer kunskap om hur samarbetspartnern arbetar och underlätta samverkan:

Vi på polisen fick göra studiebesök hos ungdomsmottagningen och se hur de jobbar och de var hos oss sen. För de får många frågor utan att kunna svara på 'Vad händer sen?' Vi lämnade broschyrer om vårt stödcentrum för unga som fungerar jättebra i X tycker jag. Sen kunde de förklara för ungdomarna vad som händer hos polisen, att vi var ju inte stora poliser i uniform utan vanliga människor, förklara hur samtalet äger rum, video och så.

Barnahus

Barnahus är på gång att byggas upp i ett antal län och kommuner bland de vi besökte. Barnahus har drivits som försöksverksamhet under några år och syftar till att göra förhören i samband med de utredningar som görs då barn har utsatts för brott, bättre anpassade till barnen. En förbättrad samordning mellan de olika yrkesgrupper som är involverade, polis, socialtjänst och BUP, ska möjliggöra att barnen bara behöver komma till ett ställe och möta så få personer för intervjuer som möjligt. På en ort där det finns ett nyinstiftat barnahus är man mycket positiv:

Jag tror att ett sådant här ärende hade nog inte kommit fram om det inte hade varit så att vi hade suttit tillsammans som man gör nu i barnahus i de här samråden och kan bolla saker på ett ganska direkt sätt. Att man får kontakt med varandra och vi kunde motivera henne så att hon kände sig trygg att anmäla.

På alla orter där det finns framskridna planer på ett barnahus uttrycker man en förväntan att allt kommer att bli bättre när de har ett barnahus, när det finns en mer samlad insats för utsatta barn och ungdomar. De som redan provat på barnahus ser att det finns utvecklingsmöjligheter.

Jag ser det som en naturlig utveckling av barnahus, att man plockar in mer och mer områden som rör brott. Att vi blir en kunskapsbank och pådrivare kring hur man kan jobba med dessa frågor. Barnahuset i vårt län måste titta på behandlingsformer för att se hur vi kan hjälpa.

I tre län hade man en tidsplan som gick ut på att ett barnahus skulle vara i verksamhet vid slutet av 2007 eller början av 2008. Vi har i efterhand kontaktat länsstyrelserna för att se vad som hänt med dessa planer, och fått svar från två länsstyrelser som bekräftar att de numera har barnahus. Vid tre seminarier nämndes barnahus inte alls.

Från regional erfarenhet till nationell kompetenshöjning

Behovet av geografisk samverkan och kanaler för utbyte för information, både inom regionen och nationellt, nämns på flera seminarier.

Deltagare efterlyser en möjlighet att lära sig av de erfarenheter och misstag som gjorts i andra län och kommuner. En person säger att det vore bra om man kunde skapa ett system för självgranskning av stora ärenden för att se vad som hände och att det material som tas fram sen kunde vara tillgängligt över hela landet. Ett annat förslag är att starta ett nationellt nätverk för lokala samverkansgrupper kring övergrepp mot barn. Det skulle särskilt vara en fördel för små kommuner, som inte har lika många ärenden av det här slaget och som skulle kunna få ut mycket genom att lära sig av de större kommunernas erfarenheter.

SAMMANFATTNING

För många seminariedeltagare var det en aha-upplevelse att få sexuell exploatering definierad och samtidigt inse att fenomenet existerar på den egna orten, bland unga som de redan har kontakt med. I vissa fall har man varit medveten om att denna kunskap har saknats men för många var det helt nya insikter. Ibland blev insikten konkret genom att höra om erfarenheterna från andra seminariedeltagare på samma ort eller grannorter.

Personal inom socialtjänst och BUP berättar att de möter barn och ungdomar som varit utsatta för sexuella övergrepp eller våldtäkt. Däremot är det få som uppfattat sexuell exploatering som ett problem i regionen. De som inte har kunskap om fenomenet har följaktligen inte heller ställt frågan till barn och ungdomar som de möter i sitt arbete om de blivit sexuellt exploaterade. Ett motstånd mot att ta till sig ett ”nytt problemområde” kunde märkas. Ofta nämndes att mängden arbete för socialtjänst, BUP och polis bara ökar utan att nya resurser tillkommer.

De ungdomar som uppfattades ligga i riskzon för att utsättas för sexuell exploatering, var ungdomar som redan visar flera andra varningssignaler. Vanligast flickor som redan är aktuella inom socialtjänsten, ofta med missbruksproblem, utåtagerande beteende och sociala problem. Vissa uppfattas som hopplösa fall, bortom vuxnas kontroll. Det är inte ovanligt att man har sett ungdomar med ett sexuellt riskbeteende, men inte rubricerat det som ”sexuell exploatering”.

Bristande kunskap har också medfört att man inte heller tänkt på att den unge är utsatt för ett brott, är ett brottsoffer eller att det finns en eller flera gärningsmän. I stället uppfattas ungdomars eget beteende, för det mesta flickors, som problemet. Ofta är det inte ens sexualiteten som är i fokus utan missbruksproblem och stökig skolgång. Pojkars sexualitet problematiseras inte alls i samma utsträckning.

Det fanns också seminariedeltagare som under sin yrkesutövning identifierat unga som sexuellt exploaterade, vanligast via Internet. Men också fall av exploatering som kan sägas befinna sig i en sorts gråzon t.ex. unga flickor som blir bjudna av äldre pojkar/unga män, på fester med alkohol och andra droger. Flickorna förväntas sedan gå med på att ha sex. De har svårt att säga nej och/eller blir så berusade att de inte vet vad som händer. De kan bli våldtagna, men gör ingen anmälan.

De flesta seminariedeltagare tycker att de har dåligt kunskap om Internet och annan modern informationsteknologi. Många tycker att utvecklingen går oerhört snabbt och att det är svårt att hänga med. Man vet att det händer både bra och dåliga saker på nätet men inte var och hur eller vad man kan göra för att hantera och bemöta problem som kan uppstå. Det finns en omedvetenhet om de tekniska möjligheterna och omfattningen av de aktiviteter som försiggår för att locka eller tvinga ungdomar att sälja sexuella tjänster. Denna okunskap medför att man inte heller ställer frågor om den sexuella exploatering som förekommer online.

Många tycker att det skett en normförändring och en sexualisering av samhället. Trots att det handlar om personal som arbetar nära ungdomar så är det många som tycker att de saknar en bild av hur de sexuella normerna ser ut bland ungdomar i dag. Sexualundervisning, diskussionsgrupper och överhuvudtaget en ökad dialog mellan vuxna och barn, om dessa ämnen efterlystes.

Personal från skolan (ofta elevvården) var som regel medvetna om att det finns en mycket sexualiserad dimension av företeelser som mobbning och konflikter mellan eleverna. Det gäller bilder på Internet eller mobiltelefoner, men också sexualiserade tillmälen och hot, ibland rena övergrepp som dokumenteras med mobilkameror. Skolorna tycks ofta stå frågande inför hur de ska hantera sexuell exploatering av barn och ungdomar.

På flera håll i landet fanns också god kunskap om olika aspekter av sexuell exploatering främst bland socialtjänstens fältassistenter, ungdomsmottagningar och brottsofferjourer. Men det var ofta spridda öar av förståelse, centrerade kring engagerade individer, grupper eller nätverk på enskilda orter. I de fall där nätverk och samverkan fungerade bra så spreds i viss mån den kunskap som fanns om sexuell exploatering inom en ort eller region.

De behov som seminariedeltagarnas uttryckte, av kunskap och resurser, kan sammanfattas i följande punkter.

- Först av allt att få upp ämnet på agendan – att sexuell exploatering av barn och ungdomar existerar
- För att se och våga fråga måste man veta vad man gör med svaren
- Informationsmaterial, handlingsplaner, checklistor – något att ta till när man misstänker sexuell exploatering
- Mer personal inom skola och socialtjänst så att alla verkligen har tid och ork att hantera varje enskilt fall de möter
- En bättre översikt av förekomsten av sexuell exploatering, både lokalt och i landet som helhet
- Lära sig av andras erfarenheter och misstag – system för självgranskning, nationellt nätverk för lokala samverkansgrupper kring övergrepp mot barn
- Bättre samarbete mellan olika professionella grupper och verksamheter
- Mer kunskap om Internet, den moderna informations- och kommunikationsteknologin
- Mer generell kunskap om sexuell exploatering och metoder för att behandla barn och ungdomar

SLUTSATSER OCH ANALYS

Den inventering som gjorts under nio seminarier på olika orter i landet visar att det behövs mer kunskap om sexuell exploatering av barn och unga hos professionella i Sverige i dag. Många seminariedeltagare från socialtjänst, skola och BUP tror fortfarande att sexuell exploatering av barn inte förekommer i någon högre utsträckning i vårt land och framförallt inte på den egna hemorten. Det finns inte heller någon systematisk kunskap om förekomst av sexuell exploatering av barn och ungdomar. Att få en överblick av förekomst i den egna regionen och i landet som helhet är något som flera seminariedeltagare efterlyser.

Den kunskapsförmedling som ägt rum vid seminarier har i många fall fungerat som en ögonöppnare. Flera seminariedeltagare berättar att de förstår att de i sin yrkesutövning mött sexuell exploatering men att de först nu kan sätta ord det. Begreppet är i sig otillräckligt och verkar snarare leda tankarna till något främmande som inte förekommer på den egna orten. Av det kan slutsatsen dras att det vid kunskapsförmedling först och främst är nödvändigt att definiera vad sexuell exploatering är.

Det saknas generellt kunskap om att sexuell exploatering är något som kan drabba ungdomar med ett riskbeteende. Överhuvudtaget görs inte alltid kopplingen att det är samma barn och unga som man redan arbetar med (t.ex. inom socialtjänst och BUP), som är i riskzon. Att flickor med missbruksproblem ibland har sex för att få tillgång till sprit och droger är ofta känt men uppmärksammas och benämns sällan som sexuell exploatering i den sociala utredningen. Diskussionerna har oftast handlat om flickor, vilket inte betyder att pojkar inte finns bland sexuellt exploaterade ungdomar. Det visar istället att pojkar, som offer för sexuellt våld, är ännu mer osynliga än flickorna.

Utvecklingen av Internet och mobiler, modern teknik, har synliggjort ungdomar som inte tidigare varit aktuella hos socialtjänsten genom att det brott som begås mot dem blir synligt på nätet eller i mobiltelefonen. Inventeringen har visat att det finns en stor oro över vad som är på gång och att vuxna känner att de har otillräckliga kunskaper. Det gäller både Internet och den moderna tekniken såväl som vilka sexuella normer och beteenden som finns bland unga idag. Tydligast blir denna oro dels i diskussioner om ungdomar som sprider sexuell exploaterande bilder av varandra som ett sätt att mobba eller ”ge igen” när någon har gjort slut och dels i relation till flickor som säljer sex på nätet.

På några ställen har vi mött enskilda tjänstemän som har stor kunskap om ungdomars sexuella utsatthet och som medvetet söker upp ungdomar med ett sexuellt riskfyllt beteende. Erfarenheterna från dessa personer visar att om man frågar och undersöker, då kommer man med största sannolikhet att kunna identifiera sexuellt exploaterade barn och ungdomar, även på små orter. Intrycket är därför att det finns stora skillnader inom landet när det gäller möjligheten att upptäcka och bedöma barns riskbeteende.

Inventeringen visar att det ofta saknas resurser för att ge tillräckligt med tid åt alla ungdomar som visar varningssignaler. Både socialtjänst, BUP, ungdomsmottagningar och skola har på olika orter markerat att det behövs mer personal med kunskap om hur man kan arbeta med ungdomarna som har blivit utsatta. Brist på resurser kan även medföra att nödvändiga utbildningsinsatser, föreläsningar och fortbildning för personal, uteblir.

Polisen behöver i vissa fall mer tekniskt kunskapspersonal och resurser för teknikstöd. Både socialtjänst och polis behöver lösa problemet med snabb omsättning av personal, vilket ger en dålig kontinuitet och kunskapsluckor. Identifiering och utredning av barn som utsatts för brott bör få större prioritet inom dessa verksamheter.

Det behövs nätverk och samverkan mellan olika verksamheter. Det saknas också kanaler för nationell samverkan och kunskapsspridning. En positiv trend är att många orter och regioner arbetar för att förbättra samverkan - genom interprofessionella arbetsgrupper, nätverk eller Barnahus. Samarbetet inom Barnahus och nätverk har fokus på barn som utsatts för våld eller sexuella övergrepp. Sexuellt exploaterade barn och ungdomar bör därför vara en självklar målgrupp för detta samarbete.

Kunskapsinventering visar att det behövs ett systematiserat sätt att sprida och öka medvetenhet och kunskap om ungdomars risk att utsättas för sexuell exploatering. Det gäller alla som arbetar med barn och ungdomar men särskilt de som har ansvar för de barn och ungdomar som är utsatta och sårbara. Det är barn och ungdomar som är i riskzon på grund av tidigare övergrepp, omsorgssvikt, utsatt socioekonomisk situation, vårdnadskonflikter, ensamhet, neuropsykiatriska handikapp eller starkt behov av bekräftelse och avsaknad av goda vuxenkontakter.

Kunskap om sexuell exploatering bör ingå i utbildning och fortbildning för personal som arbetar med socialt, fysiskt och psykiskt utsatta barn och ungdomar. Personal behöver regelmässigt ställa frågor i situationer där man talar med barn och unga om deras livssituation, eller när det finns andra varningssignaler. För att kunna och våga fråga så räcker det emellertid inte med att veta vad man ska ställa för frågor utan man behöver också känna att man har kunskap och resurser för att ta hand om de svar som man får eller kunna hänvisa vidare.

Alla som arbetar med barn och ungdomar idag behöver utbildning i de rent tekniska aspekterna av modern informationsteknologi, men det behövs också psykologiska och sociala kunskaper. Det är viktigt att lära sig hur kontakter knyts på nätet, och hur en intim relation växer fram på nätet mellan två ”främlingar” som aldrig träffats i verkligheten. Vuxna behöver ha en kontinuerlig dialog med barn och ungdomar om vad som upplevs som kränkande och exploaterande beteende och vad som är ”vanligt”, ” normalt” beteende två individer emellan.

Skolan har teoretiskt sett goda möjligheter att fånga upp dessa barn och ungdomar och slussa dem vidare, till exempel i samband med allmänna hälsosamtal bland alla elever. En nationell riktlinje för viktiga frågor att ställa vid hälsosamtal med skolelever bör inkludera frågor om riskbeteende på nätet och om man har ställt upp på sexuella tjänster mot ersättning – eller blivit utsatt för press att göra det.

De som valt att delta i seminarierna måste generellt anses vara de inom sin yrkeskår som har störst intresse för frågor av det här slaget. Kunskapen runt om i landet är förmodligen lägre än vad som indikeras av denna kunskapsinventering. Med hänsyn till att många fortfarande inte uppfattar sexuell exploatering som ett aktuellt problem i Sverige, kommer det vid fortsatt kunskapsspridning att bli en utmaning att väcka intresse för ämnet och få upp det på agendan för redan hårt pressade professioner.

BILAGA 1.

Program för rundabordsseminarium

Plats:

09.00 – 09.30	Registrering och kaffe
09.30 – 09.45	Välkommen <i>Åsa Lundström Mattsson, Allmänna Barnhuset</i>
09.45 – 10.15	Vad är sexuell exploatering? <i>Ingrid Åkerman</i>
10.15 – 10.45	Drabbad online <i>Lars Löf</i>
10.45 – 11.00	Fruktpaus
11.00 – 11.45	Sexuell exploatering - inte händer det här? Sju flickors utsatthet för sexuell exploatering. <i>Ingrid Åkerman</i>
11.45 – 12.30	Människohandel med barn (trafficking) <i>Lars Löf</i>
12.30 – 13.30	Lunch
13.30 – 16.00	Diskussion

*Inkl kaffe
ca 14.45*

1. Sexuell exploatering i vår region – hur och var uppmärksammas barnen?
2. Vilka behov av kunskaps- och metodutveckling finns i regionen?
3. Vad har vi för resurser att möta dessa behov och hur kan våra resurser kompletteras?

För frågor angående innehåll kontakta Åsa Lundström Mattsson, Allmänna Barnhuset
Tfn: 08-524 634 99, E-post: asa.l.mattsson@allmannabarnhuset.se

BILAGA 2.

STIFTELSEN Allmänna Barnhuset

Inbjudan till ett seminarium om frågor som rör resurser och behov av kunskap i arbetet med sexuellt exploaterade barn

Sexuell exploatering av barn i form av barnprostitution och barnpornografi och handel med barn, är problem som under senare år uppmärksamrats allt mer. Utvecklingen av Internet och teknik kopplad till mobiltelefoner och digitalkameror har medfört nya kanaler för övergrepp, mobbning och kränkningar av barn och unga.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset arbetar med frågor som rör barn, främst på det sociala området genom att ge stöd till forskning, anordna konferenser och ge ut böcker i ämnen som rör barn. Allmänna Barnhuset fick av Socialdepartementet uppdraget att föra ut kunskap om sexuell exploatering av barn i Sverige utifrån betänkandet SOU 2004:71. Detta genomfördes dels genom att sammanfatta den kunskap som kom fram i utredningen i en fristående bok *Sexuell exploatering av barn i Sverige* (2006) och genom att anordna fyra konferenser under 2005 med namnet Sexuell exploatering av barn i Sverige. Vid konferenserna framkom att det finns ett stort behov av kunskap om sexuell exploatering av barn i Sverige. Deltagarna efterlyste bl a mer kunskap om hur man konkret arbetar med dessa frågor och vilka signaler som man skall reagera på.

Eftersom kunskap och erfarenhet av att arbeta med barn som är offer för sexuell exploatering ser olika ut i landet föreslog Allmänna Barnhuset i sin rapport till Socialdepartementet att länsstyrelserna skulle erbjudas stöd i planering av regionala utbildningsdagar stimulera till regionalt nätverksarbete och se behovet av kunskapsspridning. Allmänna Barnhuset har därför under 2007 anordnat sk rundaborsseminarier i sex regioner runt om i landet. Syftet är att öka kompetensen men framför allt att diskutera lokala behov för att utveckla arbetet. Under 2008 anordnar Barnhuset ytterligare tre seminarier i storstadsområden.

Du som fått denna inbjudan ses som en av nyckelpersonerna i din kommun när det gäller utveckling av kompetens och strategier som gäller sexuellt exploaterade barn.

Seminarier kommer att inledas med några föreläsningar som på ett generellt plan tar upp sexuell exploatering av barn, mer specifik kunskap om barn som offer för människohandel för sexuella ändamål. Barn som offer för sexuell exploatering där Internet är ett medel att hitta och exploatera sitt offer, kommer också att tas upp. Efter lunch diskuteras situationen i de län som är representerade. För att möjliggöra en fruktbar diskussion är antalet deltagare begränsat till max 30 personer. Diskussionerna från seminarierna kommer att dokumenteras och samlas i en rapport som ska ge en bild av vilken kunskap och kompetens som finns och efterfrågas i de olika regionerna.

Åsa Lundström Mattsson
Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Ingrid Åkerman

Under 2007-2008 genomförde Barnhuset, i samarbete med berörd länsstyrelse, nio seminarier om sexuell exploatering av barn och ungdomar, från Blekinge i söder till Västerbotten i norr. Deltagarna var representanter från socialtjänst, BUP, skola och polis m.fl. Föreliggande rapport är en dokumentation som gjordes under seminarierna av vilken kunskap och vilket resursbehov som finns när det gäller sexuellt exploaterade barn och ungdomar.

Allmänna Barnhuset är en statlig stiftelse med uppdrag att stödja metod- och kunskapsutveckling som rör utsatta barn. Barnhuset ger anslag till socialt inriktat barn- och ungdomsforskning, driver utvecklingsprojekt, anordnar konferenser och seminarier samt ger ut böcker och rapporter med anknytning till aktuella frågor.

Böcker och rapporter kan beställas från Stiftelsen Allmänna Barnhusets hemsida www.allmannabarnhuset.se